

Scenár lekcie

Téma: Téma: zaklínanie spevom, alebo o zdrojoch ľudovej hudby

Všeobecný účel:

Žiaci sa učia o ľudovom speve..

Operačné ciele:

Žiak:

- vie ako vzniká spev,
- pozná pojmy: polyfónny spev, biely spev, ľudová hudba,
- pozná príklady ľudovej speváckej hudby.

Doba trvania tried: 45 min.

Metódy a formy práce: prednáška, diskusia, CD s nahrávkami kapely Werchowycy a priatelia z Giraltovec „Cuda-wianki", pracovná karta, prílohy 1 a 2.

Priebeh tried:

1. Učiteľ pred podaním témy tried pýt žiakov, s čím sa im spája ľudová hudba a aké poznajú najobľúbenejšie ľudové piesne. Po krátkom rozprávaní o danej téme učiteľ zadáva tému populárnej speváckej hudby.
2. Učiteľ zavádza základné pojmy spojené so spervom (Príloha č. 1 "Informácie pre učiteľa", Prednáška 1). Potom spustí pieseň „Bleda" (CD) a žiada študentov, aby poskytli charakteristické vlastnosti tohto druhu spevu. Potom žiada študentov, aby prečítali text Natálie Maľeckej-Nowak o polyfonickom speve (Príloha č. 2) a uvádza informácie o speve (Príloha "Informácie pre učiteľa", Prednáška 2). Na základe získaných informácií študenti vyplnia pracovnú kartu, úlohy 1-3.
3. Učiteľ oznamuje kvíz "Aká je melódiá?". Žiaci počúvajú niekoľko nahrávok, z ktorých robia poznámky. Navrhuje sa, aby vyberať skladby, ako je "Hava Nagila" "Mi nisera" "Majeran" „Dobrá noc" "Lipka" aby komplikovať úlohu identifikovať skladby. Pre mladších žiakov sa odporúča vybrať piesne v poľštine. Žiaci počúvajú piesne úplne alebo výňatky, v závislosti od pracovného času v predchádzajúcich etápach lekcie. Žiaci píšú odpovede na pracovné karty. Pre toto cvičenie sa odporúča vybrať skupinovú metódu práce.
4. Na konci triedy učiteľ ukladá domácu úlohu, aby pripravila prezentáciu súčasnej ľudovej hudby vrátane poľských festivalov a súťaží na túto tému.

Pracovná karta

1. Koľko hlasov počujete v piesni „Bieda“?

.....

2. Aký efekt bol získaný v tejto piesni?

.....

.....

3. Prečo ľudové piesne používajú jav polyfónie?

.....

.....

.....

4. "Aká je melódiá?" Napíšte odpovede na pracovnú kartu v správnom poradí.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Príloha č. 1

Zbierka informácií pre učiteľa

Prednáška 1

Ľudský hlas, a to ako vo forme reči a spevu, vzniká v dôsledku interakcie dýchacích prístrojov, hrtanu (v ktorom sú hlasové záhyby) a hltana, nosového a ústneho. Tento vysoko špecializovaný proces by nebol možný bez dohľadu nad hlavným centrom našich životne dôležitých činností, emócií a správania - mozgu a nervového systému. To umožňuje kombinovať a koordinovať činnosť všetkých mechanizmov a procesov potrebných pre hlas. Vďaka tomu tiež hlasotvorná funkcia hlasového orgánu sa prepletá s jeho emocionálnou funkciou, umožňujúcou okrem iného vyjadriť prostredníctvom hlasu vnútorné emocionálne stavy.

Na vytvorenie hlasu je potrebné zosúladiť takéto procesy, ako sú:

- dýchanie - proces výmeny plynu a zabezpečenie prúdenia vzduchu potrebného na zavedenie záhybov do vibrácií;
- fonácia - proces vytvárania zvuku;
- rezonancia - zvyšuje a upravuje hrtan v rezonančných priestoroch (hrudník, ústne, hltan, hrtan) a dáva mu farbu;
- artikulácia - premena hrtanového tónu na zvuky reči umožňujú artikulačné orgány.

Celý proces sa začína, keď je potreba komunikácie alebo spievať zvuk v našej mysli. Potom sa stimuluje pohyblivá mozgová kôra, z ktorej sú nervovými dráhami posielané do špecifických častí hlasového orgánu, impulzy, ktoré mobilizujú špecifické skupiny svalov na vykonávanie priradených činností a pohybov. Synchronizujú sa a prichádzajú včas do oblastí tela zapojených do procesu vytvárania a extrakcie zvuku.

Otvára sa kanál vedúci z ústneho a nosového hltanu do pľúc, otvárajú sa dýchacie svaly, ktoré sú zodpovedné za inhaláciu (medzičasové svaly, brušné svaly, membrána), otvorí sa priestor medzi hlasivkami (tzv. glottis), tlak na hrudníku sa zníži; vďaka tomu môže voľne prúdiť vzduch.

Pri vdychovaní pľúca s množstvom vzduchu, ktorý je potrebný na vyjadrenie alebo spievanie frázy, dýchací proces sa koná opačným smerom. Dochádza ku kontrakcii brušných svalov, bránice a hrudníka, ktoré spôsobujú dýchanie vzduchu z pľúc do nosnej a ústnej dutiny. Na tejto ceste sa odvádzaný vzduch stretáva zblížené k sebe a mierne napäté hlasivky, ktorý odolávajú prúdeniu vzduchu.

Vzduch sa hromadí pod pevnými záhybmi a keď tlak dosiahne určitú kritickú hodnotu, hlasivky sa otvoria. Prúd vzduchu cez hlasivky vytvára pokles tlaku, hlasivky sa vrátia do svojej pôvodnej polohy, to znamená, že sa zavierajú. Týmto spôsobom dochádza k vibráciám hlasiviek a cyklom striedavého prevrátenia a skracovania hlasiviek v časovej jednotke vytvárajú zvuk.

Tento zvuk sa nazýva hrtanový a závisí od dĺžky, napätia, elasticity a hmotnosti hlasiviek a charakteru prúdenia vzduchu. Je však slabý a bezfarebný. Predtým, než sa dostane do príjemcu, musí prechádzať rezonančnou dutinou ležiacou nad hrtanom: hltan, ústá alebo nosná dutina.

V týchto priestoroch získa zvuk potrebnú silu znenia a farbu špecifickú pre každú osobu. Vďaka procesu artikulácie, ktorý sa odohráva s účasťou jazyka, pier a podnebia, sa stáva zvukom reči, artikulovaným zvukom rozumeným príjemcom.

Zdrolo: <http://www.easyvoice.pl/czytelnia/anatomia-i-fizjologia/110/jak-powstaje-glos>

Prednáška 2

Spievanie je pravdepodobne najstaršou formou ľudskej hudobnej činnosti. Pravdepodobne vznikol ako účinok predĺženia niektorých samohlások v rozvíjajúcich sa jazykoch. Dnes tiež sa hovorí o „spevnosti“ určitého jazyka, ktorý je dôvod, prečo táto teória má mnoho priaznivcov.

V skutočnosti jedna z klasifikácie spevu zohľadňuje mieru účasti reči v speve. Preto rozlišujeme melizmatický spev (s textom), vokalizú (bez slov, samotný zvuk) a mormorando, to je spev uzavretých úst (tu môže byť skreslený text alebo vokál).

Iná klasifikuje spev podľa techník, ako je bel canto, speech level singing, biely spev alebo belting. Bel canto je technika, ktorá zdôrazňuje krásu a virtuozitu v používaní hlasu, patrí k klasickým technikám a je základom pre výučbu operného spevu. Speech level singing je viac súčasná technika, ktorá sa spočíva nie toľko v kontrole dychu, ale predovšetkým v dokončovaní a fráz a uzavieraní hlasiviek. Belting je technika používaná v muzikáloch, ktorá spočíva v roztiahnutí registra pectoralis, čo má za následok mierny chrapot. Úplne iná technika ako ostatné bude ľudový spev, nazývaný aj spev s vykrikom, biely alebo otvorený hlas. Využíva prirodzenú silu ľudského hlasu získaného z bránice a zdôrazňuje jasnosť a akustickosť zvuku, ktorá je dôležitá pre ľudovú hudbu, a to buď na otvorených miestach alebo v preplnených a živých miestnostiach. Technicky je ľudový hlas podobný opernému, ale má menej zamerania na farbu a zameriava sa na zvuk. Ďalšie informácie:

<https://pl.wikipedia.org/wiki/%C5%9Apiew>

https://pl.wikipedia.org/wiki/Bia%C5%82y_%C5%9Bpiew

Ľudová hudba

Poľská ľudová hudba využíva oba nástroje, a oplýva v skupiny spevu a cappella.

Sláčikové nástroje

- husle - pôsobia ako sólový nástroj alebo v súboroch
- Veľkopoľské mazanki - malá veľkosť, trojstrunové (a1 e2 h3); sú väčšinou sprevádzané dudmi,
- złóbcoki (podhalianske gęśliki) majú 4 struny zdobené kvartilmi alebo kvintami,
- • basa, baseta - nástroj veľkosti violonečela alebo väčší, 2,3,4 struny z čreva alebo oceľové skrútené.
- basy szamotulskie - vybavené taniermi
- kľukové liry- nástroj s jednou melódickým strunou a dvoma burdonovými, kde je sláčik nahradený kruhom natretým kolofónom, pohybovaným kľukou

Trhané nástroje

Jediným autentickým nástrojom tohto druhu boli diabolské kašubské husle, s jednou strunou a štvorcovou rezonančnou krabicou. Mandolíny, gitary a kitary nie sú ľudového pôvodu, aj keď sa niekedy používajú.

Dychové nástroje

Pastoračné nástroje: pišťalky, bekace, flauty, fujary vyrobené z listov a stoniek a pišťalky duté vo vrbe.

Pastoračné truby majú veľké rozmery a rôzne názvy: trembity (trombity v regióne Podhalie) Bazuny v Pomoransku, ligawy v Kurpiach, Mazovsku a Lubline. Šalmaje (dvojplátkové nástroje).

Dudové nástroje

- biely kozol (sobašný) a čierny (svadobný) kozol na území Lubuska
- gajdy v Sliezskych Beskydoch
- Veľkopoľské dudy
- dudy v Żywieckých Beskydoch.
- Podhalanské dudy

Dudy sa skladajú z:

- koženého vrecia,
- vzduchovej nádrže,
- melodickej pišťalky - tzv. przebierka so siedmimi bočnými otvormi,

- burdonovej pišťalky - tzv. bąk, ktorá vydáva dlhotrvajúci zvuk,
- miešok (alebo drevená rúrka, alebo duchy), ktoré sa používajú na naplnenie vrečka vzduchom.

Cvičobný nástroj tohto typu sú jedno- alebo dvojzublinové sierszeńki bez bąka s duhacom a przebierkou.

bąka

- veľký bubon (baraban) so stalkou alebo tanierom
- malý bubienok s pobrząkadłami
- džaz - ručne vyrobená súprava malých bicích (populárny v rokoch 1950 až 1970)
- burczybas - sud alebo bubon pripevnený k membráne šnúrou, s výrazným „hučacím“ zvukom
- terkotki, kyjaky, rapkące, pastoračné zvonky¹

Pokiaľ ide o ľudový spev, v Poľsku rozlišujeme nasledujúce druhy vokálnej hudby:

1. rituálne piesne: predtým vystupovali počas dôležitých udalostí v živote obce: pri svadbách, žatve atď.
2. Príležitostné piesne: milostné, vojenské
3. spevy: sprevádzané tanečnými melódiami
4. balady: často spievané dedami
5. modlitebné piesne: spievané v kaplnkách, na púti a v iných neliturgických situáciách.

V dnešnej dobe sa ľudová hudba stáva čoraz populárnejšou, o čom svedčia početné festivaly starodávnej a ľudovej hudby, vrátane najpopulárnejšieho festivalu ľudových a ľudových spevákov v Kazimierzi nad Vislou, Folkové Mikolajki v Lubline, Festival Stará tradícia a Nová tradícia organizovaný Poľským rozhlasom.

¹Zdroj: https://pl.wikipedia.org/wiki/Polska_muzyka_ludowa

Príloha 2

Hudba u Lemkovvždy obsadila dôležité miesto. Je to jeden z najdôležitejších prvkov zmyslu pre totožnosť a národné spoločenstvo. Spievanie sprevádzalo Lemov v práci, kedy odpočívali, bavili sa, robili činnosti súvisiace s každodennou činnosťou na gazdovstve, v poli, bolo dôležitou súčasťou všetkých obradov a napokon - formou kontaktu s Bohom počas bohoslužieb. Lemkovia v drvinej väčšine boli pravoslávneho alebo gréckokatolíckeho náboženstva (greckokatolicizmus na Lemkovščine sa objavil v sedemnástom storočí), takže bolo prirodzené túžiť lemkovskou komunitou po polyfónnom speve alebo mimo cirkvi. Začiatok polyfónie v liturgickom spevu pravoslávnej cirkvi v Poľsku je trináste storočie. Vplyv na formovanie polyfónie v pravoslávnych kompozíciách mali centrá v západnej Európe. Polyfónia je kompozičná technika, ktorá súčasne vedie niekoľko melodických línií. Bola používaná v hudbe od stredoveku, kedy sa vyvinuli pravidlá kontrapunktu, ktoré riadia vedenie hlasov v polyfónii. Dominantný v stredovekej hudbe 3-hlasový systém (tenor, kontratenor a triplum) nahradili renesančné štyri hlasy (soprán, alt, tenor, bas). Jeden z najznámejších umelcov pravoslávnej zborovej hudby je Dymitr Bortniański, ruský skladateľ lemkovského pôvodu.

Autor: Natalia Małecka-Nowak